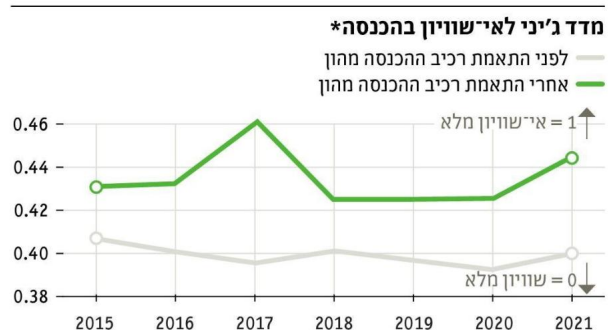

האי־שוויון יורד? לא, פשוט לא ספרו 100 מיליארד שקל בשנה

נתניהו מתגאה כבר שנים בכך שהאי־שוויון הצטמצם תחת שלטונו, אך מחקר חדש מנפץ את הטענה • חישובי מדר ג'יני לאי־שוויון לא ספרו 100 מיליארד שקל בשנה בהכנסות מהון, וחישוב חדש של ד"ר מירי אנדבלד־סבג – שחיברה בעבר את הרו"חות שמצאו כי האי־שוויון יורד – מראה שהמדרד עולה באופן עקבי • אנדבלד־סבג: "השמחה כנראה הייתה מוקדמת" • נתי טוקר 3

ד"ר מירי אנדבלד־סבג צילום: דני אנדבלד

הכנסה מהון כוללת דייוידנדים, ריבית, דמי שכירות, ורווחי הון ממומשים, למשל ממכירת נדל"ן או נכסים פיננסיים

מקור: עיבוד מרכז אדוה לנתוני רשות המסים והלמ"ס

*הכנסה ברוטו לפנש תקינת

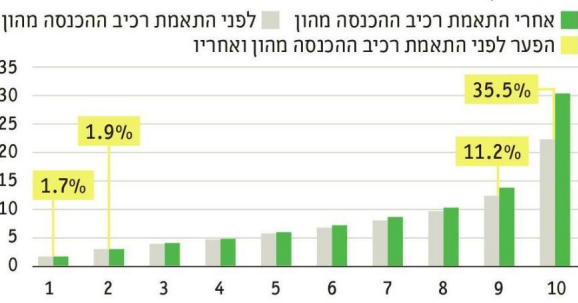
הכלכלנית שחיברה במשך שנים את מחקרי האי-שוויון גילתה שהחגיגות היו מוקדמות

נתניהו התגאה בשנים האחרונות בירידת האי-שוויון – והסתמך בין השאר על נתוני הביטוח הלאומי, שהכינה מירי אנדבלד-סבג • מחקר חדש שלה במסגרת מרכז אדוה, שבוחן גם את ההכנסות מהון, מגלה פערים גדולים בין העשירים ביותר לשאר הציבור • "הממשלה יודעת איך להקטין פערים"

נתי טוקר

העשירון העליון מרוויח פי 6 מהעשירון החמישי

הכנסה ברוטו לנפש תקינה לפי עשירונים, ב-2021, באלפי שקלים לחודש

מקור: עיבוד מרכז אדוה לנתוני רשות המסים והלמ"ס

אם לפני החישוב מחדש סברנו שבתקופה זו ערך מדד ג'יני ירד (כלומר, המצב השתפר) ב-1.6%, מתברר שהמדד דווקא טיפס ב-3.1%. מעניין אילו תנודות יחידות יחידות לעשות כאשר הוא יציג את הנתונים החדשים האלה.

"שאלה של סדר עדיפויות"

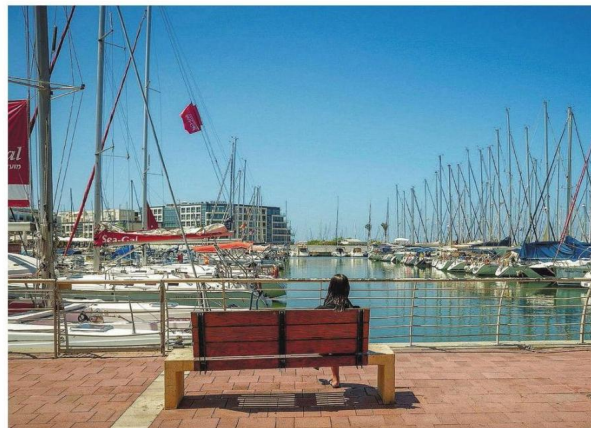
האם לאור הנתונים החדשים גם מעמדה של ישראל בהשוואה לעולם הידרדר? קשה לדעת. יש להשיב לסקרי הכנסות, ויש מי ראל, גם לפי נתוני הלמ"ס, נמי צאת גבוהה הרבה מעל ממוצע OECD במדד ג'יני, אבל לפי אנדבלד-סבג, קשה לדעת כיצד במדינות אחרות מודדים את ההכנסה מהון, ולכן לא ברור מה ההשפעה של הנתונים החדשים על הדירוג של ישראל בין שאר המדינות. "ברוב המדינות המפותחות קשה לאמוד את נתוני ההכנסה מהון, ובכלל עשירים נוטים שלא להשיב לסקרי הכנסות, ויש מי צוע של הנתונים, או קשה לדיע, אומרת אנדבלד-סבג. "יש הרבה מחקרים שמנסים לאמוד את ההכנסה העולמית האמיתית מהון, אבל אצלנו כעת ניתן לראות סימולציה איך מחברים את הנתונים של הלמ"ס עם הנתונים המינהליים – ואיך זה משנה את התמונה".

המחקר החדש מתפרסם במרכז אדוה, מכון מחקר מהצד השמאלי של הסקאלה האידיאולוגית. עם זאת, אנדבלד-סבג לא כללה בו המלצות מדיניות. הוא מדבר בעד עצמו, היא אומרת: "הדברים כבר ידועים וברורים. ההוצאות האורחיות בישראל מהנמוכות בעולם, בעוד שיעורי העוני מהגבוהים בעולם. אני חושבת שהממשלה יודעת איך להקטין פערים. זו רק שאלה של סדר עדיפויות".

מיליארד שקל בשנה בהכנסות מהון שהלמ"ס פשוט לא אמדה עד כה, מסיבות שונות. פערי ההכנסה בישראל, גיי לה המחקר של רודרור, גבוהים הרבה יותר משהיה ידוע – והסיבה לכך היא ההכנסות מהון. 82% מההכנסות מהון זורמות לעשירון העליון, ו-58% מסך ההכנסות מהון מופנות למאיון עליון – 1% בלבד מהאוכלוסייה. בשל כך, פערי ההכנסה בין המאיון או העשירון הזה לשאר האוכלוסייה גדולים בהרבה מכפי שאפשר היה לחשוב כשכוחנים רק את הפערים בהכנסות מעבודה.

לדוגמה, שכרו של בנקאי מהעשירון העליון יכול להיות גבוה פי שמונה, למשל, משכרו של איש תחזוקה המועסק בשכר מינימום; אבל פער ההכנסות ה"אמיתי" ביניהם גדול הרבה יותר במקרה שלבנקאי יש גם תיק השקעות שמניב לו דיווידנדים, ואולי גם כמה דירות שהוא משכיר. וכל זה, אגב, מתייחס רק לפער בהכנסות השרטפות מהנכסים, עוד לפני שמדבר רים על הפער בעושר – הגובע גם מהנכסים שמחזיק כל אחד. חוקרי מרכז אדוה אספו את הנתונים החדשים של רשות המיסים ולקחו אותם צעד אחד נוסף. הם שילבו את המידע החדש העולה מהנתונים המינהליים של רשות המיסים לתוך נתוני הלמ"ס, וחישבו מחדש את מדד ג'יני על בסיס הנתונים שמרניות.

התוצאה שהתקבלה משהנה לחלוטין את התמונה על מות האי-שוויון בישראל. לאחר שמתייחסים להכנסה מהון, מתברר שהירידה באי-שוויון שבה התגאה ראש הממשלה לא התרחשה. מדד ג'יני דווקא נמצא במגמת עלייה מ-0.431 ב-2015 ל-0.444 ב-2021.

יאכטות במרינה בהרצליה. העשירונים העליונים נהנים יותר מהכנסות שההון שלהם מייצר. צילום: Yuri Dondish / Shutterstock.com

האי-שוויון בישראל רק החריף

הכנסה מהון כוללת דיווידנדים, ריבית, דמי שכירות, ורווחי הון ממומשים, למשל מחכירת נדל"ן או נכסים פיננסיים

מקור: עיבוד מרכז אדוה לנתוני רשות המסים והלמ"ס

הנתונים מתייחסים להכנסה לנפש ברוטו – נתון הכולל את ההכנסות הכלכליות (מעבודה), ואת ההכנסות מקצבאות או מתשלומים אחרים מהממשלה, לפני תשלומי מסים.

אלה נתוני האמת

נקודת המפנה שאיפשרה את העיבוד מחדש של מדד האי-שוויון של מכון אדוה נוצרה בזכות סדרת מחקרים מהפכניים, ה-1%, שהוביל ד"ר עופר רודרור, סמנכ"ל ברשות המסים. כמי שאחראי ברשות על אגף התכנון והכלכלה. רודרור התחיל לנהל בור במאגר הנתונים האדיר שבידי רשות המסים, הכולל את כל ההכנסות שעליהן דיווחו משקי הבית – מעבודה, אבל גם מהון. הנתונים שיש בידי רודרור הם נתוני אמת, כלומר נתונים מינהליים (רשמיים) של הכנסות משקי הבית, ואינם מבוססים על סקר במדגם כלשהו, כמו אלה של הלמ"ס. הנתונים גילו שיש 100

ד"ר מירי אנדבלד-סבג
צילום: דני אנדבלד

את המחקר שסותר את כל מה שידענו בעשורים האחרונים על האי-שוויון בישראל חיברה ד"ר מירי אנדבלד-סבג ומקס גרובמן, חוקרים במרכז אדוה. הנוכחות של אנדבלד-סבג במחקר הנוכחי חשורה במיוחד. היא יותר מסמלית. עד 2023, במשך יותר מעשור, שימשה אנדבלד-סבג מנהלת האגף למחקר כלכלי במסד ביטוח הלאומי. עוד קודם לכן, במשך כעשור, היא הייתה חברה בצוות באגף שכתב את דו"חות העוני והפער רים החברתיים שמפרסם הביטוח הלאומי מדי שנה. בדו"חות אלה נכללו הניתוחים הרשמיים של שיעורי העוני – וגם הוצגו מדדי אי-שוויון לאורך השנים, שהציגו את השיפור המדומה.

"אני זו שכתבתי עם הצוות שלי את הדו"חות שלפיהם מדד האי-שוויון יורד", היא אומרת ל-TheMarker עם פרסום נייר המדיניות של מרכז אדוה המציג את המחקר החדש. "עכשיו אני מבינה שהשמחה על כך הייתה כנראה מוקדמת".

רווחי הון שקשה לאמוד

השיח הכלכלי סביב סוגיית האי-שוויון בעולם התעצם בשנים האחרונות. מי שמזוהה במיוחד עם המחקר העכשווי בנושא הוא הכלכלן תומא פיקטי, פרופסור צרפתי שחוקר אי-שוויון כלכלי והיסטוריה כלכלית. הוא מפעיל צוות שלם של חוקרים ומחזיק במאגר נתונים בינלאומי שעוקב אחרי התפלגות ההכנסות והעושר בעולם במהלך ההיסטוריה. חלק מרכזי בליקוט הנתונים שלהם הוא אמידה לא רק של ההכנסות של אנשים מעבודה – אלא גם של ההון וההכנסות מהון. ההכנסות מעבודה הן לממשלה של המשכורות שמקבלים שכירים מעבודתם, או כעצמאים מהשכר תים שהם מספקים. הכנסות מהון, לעומת זאת, הן כאלה שבהן כסף שבבעלות הפרט יצר עוד כסף. חלקן הן הכנסות פירותיות, כמו

הפודקאסט של בנימין נתניהו עלה לאוויר בתקופת הבחירות ב-2022. היו בו רק שני פרקים עד כה, ובראשון שבהם התראיין אדם המוכר היטב לנתניהו – יועצו הכלכלי הקרוב, פרופ' אבי שמחון. דקות ארוכות בשיחה ביניהם השנים עסקים בטפיחה הדדית על השכם בגין "הישג" מרכזי אחד – הירידה באי-שוויון בישראל.

את ההישג הזה הם זוקפים כמור לטובתם. נתניהו, כהרגלו בסיוע תנועות ידיות, ממחיש שם כיצד האי-שוויון טיפס עד 2009, ואז – כשהוא חוזר לשלטון – האי-שוויון התחיל לרדת. "צדקתי ואני צודק היום", התרברב שם נתניהו כשניסה להסביר את הסיבות לירידה באי-שוויון. שמחון עודד במרץ: "הצלחנו לשפר את מדדי האי-שוויון ולעקוף מדינות מאוד משמעותיות, כמו בריטניה".

נתניהו חזר על הטענה הזאת שוב ושוב בשנים האחרונות. הוא התבסס על נתוני אמת של הלמ"ס, המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) ושל הביטוח הלאומי, שהראו ירידה במדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסות – ופירושה ירידה במידת האי-שוויון (או עלייה בשוויון). אמנם האי-שוויון בישראל הוא מהגבוהים בין מדינות OECD, אבל לפי הנתונים הרשמיים, הוא אכן התמתן בעקשנות, כמעט שנה אחר שנה.

רבים התפלאו איך זה קרה במדינה שיש בה במובהק שתי כלכלות זו לצד זו – מצד אחד שכבה של עשירים, שמתעבה והולכת הודות להצלחת ההייטק, ומצד שנה שיעורי עוני אדירים, הגבוהים ביותר בין מדינות OECD, למעט קוסטה ריקה. מחקר חדש מספק את התשובה למיתוס על הצטמצמות האי-שוויון, ולמעשה מנפץ את כל מה שחשבנו עד היום על מגמות חלוקת ההכנסות והעושר בישראל. קנייתם את הסיפור שלפיו האי-שוויון ירד? טעות. הוא רק עולה, פשוט ראינו רק את מחצית התמונה.

החצי החסר של התמונה הוא 100 מיליארד שקל בשנה בהכנסות מהון, שפשוט לא נספרו בשום מדד. כך יצא שהערך האמיתי של מדד ג'יני גבוה ב-11.1% מזה שהכחנו עד כה (נכון ל-2021), השנה האחרונה שיש לגביה נתונים מלאים).